

և Սրապիոն Հէքիմեանի յարակից դամբաններուն վրայ:

Այն յիշատակելի օրէն քիչ յետոյ՝ Հ. Սահակ, իր երիտասարդ տարիքին լիաքուէ կ'ընտրուի Պոլսոյ Հայ Կաթողիկէ համայնքի Երեսփոխանական ժողովի անդամ:

1912ի ընթացքին, Հ. Սահակ կ'անցնի Պելճիքա, հետեւելու Լուվէնի համալսարանին մէջ ընկերաբանական եւ պատմական դիտութեանց ու մանկավարժութեան, ուր երկու տարի մնալէ ետք, 1914-ի համաշխարհային պատերազմին կ'անցնի Զուիցերիա, միեւնոյն ուսումները շարունակելու հոն տարի մը մնալէ յետոյ կը վերադառնայ Վենետիկ ու այնտեղ՝ 1916-էն մինչեւ 1918, անդիւնահատ կը վարէ Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանին մէջ ուսումնապետի եւ մատակարարի պաշտօն, ուսուցանելով միաժամանակ Հայոց պատմութիւն, աշխարհագրութիւն եւ այլ հայկական ուսումներ:

Հուսկ յետոյ, 1928-29 դպրոցական տարեւերջանին, Սէն դետի այս ափունքին վրայ վերածաղկող Սեւրի Մուրատեան վարժարանին տեսուչ, ու այդ տիտղոսով կը մնայ քսան եւ հինգ տարիներ ապա Վերջին քառորդ դարն ալ կ'ըլլայ իր ուսումնական կեանքին արծաթեայ յորելեանը, որ հրաշալիօրէն կը զուգակցի իր քահանայութեան եւ դաստիարակչական գործունէութեան ոսկեղէն յիսնամեայ յորելեանին:

Ուսուցչական այս բեղնաւոր գործունէութենէն զատ, Հ. Սահակ կը ներկայանայ նաեւ իրրեւ պատմագիր, դրաղէտ եւ հեղինակ դանազան դրական երկերու:

1914-ին հրատարակած է դպրոցական աշակերտներու համար Համառօտ Հայոց պատմութիւն, որ մեծ ժողովրդականութիւն ստանալով շուտով ըստպատմ է:

1922-ին՝ ալ աւելի ընդարձակ՝ երկու հատոր Հայոց պատմութիւն մը եւս լոյս ընծայած է լիկէններու համար, որ նմանապէս խանդավառ ընդունելութիւն գտած է ազգային վարժարաններու մէջ, եւ շուտով արժանացած իր Բ. տպագրութեան,

Հակառակ իր ուսուցչական բազմադրադ վիճակին՝ Հ. Սահակ տակաւին հրատարակած է ուրիշ շահեկան ուսումնասիրութիւններ. ինչպէս Սաքըզ Թովհանէս փաշայի կենսագրականը, Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի համառօտ պատմութիւնը եւ դանազան հասարակական թարգմանութիւններ:

Հ. Սահակ է նաեւ թատերագիր. իր «Աւարայրի Դիւցազունը» ողբերգութիւնը զուլ-գործոց մըն

է, որ հրատարակուեցաւ երկու տարի առաջ եւ վարժարանիս աշակերտներուն կողմէ մեծ յաջողութեամբ ներկայացուեցաւ այս թատերասրահին մէջ: Ունի ուրիշ թատերգութիւն մըն ալ, «Արշակ Բ. Արքայ», հինգ արարուածով, այնքան յաջող որքան առաջինը, որ կը մնայ անտիպ:

Հ. Սահակ Վ. Ժանօթ է նաեւ Փարիզի հայոց մեծամասնութեան որպէս ճարտասան հրապարակախօս: Ան է նաեւ դիւանագէտ. դիտէ իր խօսքին արժէքն ու տարողութիւնը: Իր ազդասիրութիւնը այնքան զօրաւոր է իր մէջ՝ որքան կրօնասիրութիւնը: Մոլեռանդ մը չէ, եւ ո'չ ալ ազգայնամոլ: Երբ մարդասիրական պարտականութեան մը առջեւ դանուի, օտարազգի մըն ալ կրնայ նոյնքան իր հոգածութեան առարկան ըլլալ, որքան իր հարազատ մէկ արեւակիցը:

Ան ունի կարեկից հոգի. իր աշակերտները զինք կը կոչեն պարզապէս «Հայր Սահակ». այդ «Հայր» անուանումը կրօնաւորի հանգամանքէն զատ՝ ունի նաեւ «Հայր» բառին տառական իմաստը, պարզապէս անոր համար որ ան միշտ վերաբերուած է իր աշակերտներուն հանդէպ հայրական անկեղծ դուրսդուրանքով:

Բնական է որ երկար պիտի ըլլար Հ. Սահակ Վ.ի քահանայ ձեռնադրուելէն ի վեր, յիսուն տարիներու շրջանին, իր ազդողուտ գործունէութիւնն ու գործերը մանրամասնօրէն պարզել կամ պատմել այստեղ. այսու հանդերձ ակնյայտի եւ անվիճելի ճշմարտութիւն մըն է որ վերջին կէս դարու ընթացքին, որպէս դաստիարակ ան հաւատարմօրէն հետեւած է հայեցի ուսուցման համար, այն ուղղութեան, զոր Սեւրատացի Մեծն Մխիթար Արքայի ազգանուէր յաջորդները անձնուիրաբար ընդգրկած են երկար տարիներէ ի վեր իրենց վարած բոլոր վարժարաններուն մէջ. Բատովա, Վենետիկ, Փարիզ, Կ. Պոլիս (Բերա եւ Գատը-Գիւղ), Տրապիզոն, Պարտիզակ, Աղեքսանդրիա, Հալէպ, եւ հասցուցած են աշակերտներ, որոնք հետագային եղած են ընտիր հայ անհատներ՝ ըլլալ՝ գործնական ասպարէզի, ըլլալ՝ մտաւորական եւ ընկերական բարձր շրջանակներու մէջ:

Երախտագիտական յարգանքի բարոյական տուրք մըն է իմ այս խօսքերս արտասանուած յանուն Մուրատ-Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան. ասով կը կարծեմ թարգմանն եղած ըլլալ նաեւ բոլոր անոնց, որ անկեղծօրէն սիրած են Հ. Սահակ Վ.ը. սրտանց եւ քերթօրէն կը մաղթեմ արեւշատութիւն մեր սիրելի Հ. Սահակին, որպէսզի երկար եւ բարեբաւտիկ տարիներու ընթացքին՝ կարելի ըլլայ նաեւ տօնել իր ազամանդեայ յորելեանը:

ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

ԵՐՈՊԱՅԱՆ ԽԱՉԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

«Բազմավեպ»ի ընթերցողներուն ծանօթ է թէ 1952-ի Մայիս ամիսէն սկսած են լոյս տեսնել Ս. Ղազարու մամուլէն Հայկական շարականները եւրոպական խաղաղութեամբ:

Հոյակապ եւ անդին գործ՝ որ քառասուն տարիներու խղճամիտ ու յարատեւ աշխատութիւն արժած է վաստակաւոր Հ. Ղեւոնդ Վ. Տայեանին, եւ որուն հանդէպ երախտագրաւ պիտի մնայ յաւերժօրէն ամբողջ Հայ ազգը:

Հարկ չկայ բացատրել թէ այդ նախախնամական ձեռնարկէն որքան մեծ բարիքներ առաջ կու գան: Նախ աղաւաղման - եւ կամ ինչ որ աւելի աղետալի պիտի ըլլար եւ անդամանելի - ի սպառ կորստեան վտանգէն կը փրկուին մեր եկեղեցւոյ եւ միեւնոյն միջոց հայ ազգի զեղարուեստական այդ թանկագին դանձերը՝ հայկական շարականներու բոլոր եղանակները իրենց զանազան տեսակներով, որոնք մեր հնադոյն դարերէն հասած միներով, որոնք մեր հնադոյն դարերէն հասած են Ս. չեւ Մխիթար եւ անոր ձեռքով բերուած են Ս. Ղազար եւ երկուքուկէս դարու շրջանին շարունակ հոն երգուած ու պահուած անաղարտ, խղճամտութեամբ եւ մեծ նախանձախնդրութեամբ, իրենց զուտ հայկական շնորհալի նկարագրով, առանց թրքական կամ օտար երգերու ազդեցութիւններու:

Գործնականին մէջ եւրոպական այս խաղաղութեամբ նախ պիտի տարածէ եւ ընդհանրացնէ Ս. Ղազարու մէջ պահուած աւանդութիւնը որ ազգային ամէնէն հին, հարազատ եւ մաքուր ձեւը կը ներկայացնէ շարականներու, որովհետեւ Մխիթար Արքայաճայ՝ իր սուր յիշողութեամբ սորված է զանոնք մեր բնազաւտի հին ու պատմական վանքերուն մէջ՝ այսինքն իջմիածնի, Բասենի,

Սերաստիոյ եւ այլ հայ վանքերէ եւ այնպէս աւանդած իր յաջորդութեան, եւ այսպէս սերունդէ սերունդ մինչեւ մեր օրերը:

Ան միանգամայն դիւրութիւն պիտի տայ միեւնոյն միջոց որ ամէնքը եւ ամէն տեղ, եւրոպական երաժշտութեան համեստ ծանօթութեամբ, յաջողին կարգալ եւ մեկնել հայ խաղերու խորհրդաւոր լեզուն ու անոնց արժէքները:

Ազգայինէն անդին միջազգային տեսակէտն ալ կայ, քանի որ այս ձեւով ամբողջ աշխարհի առջեւ կը բացուի հայկական սրբազան երաժշտութեան դանձարանը, որ տոթի կ'ընծայէ օտարներուն ոչ միայն դնահատելու մեր ցեղային արժէքը այդ ճիւղին մէջ ալ, այլ նաեւ երաժշտական նոր հորիզոններ կը բանայ կատարելու նոր ուսումնասիրութիւններ եւ նոր գործեր՝ այս նոր աղբիւրին կամ հում նիւթին ներշնչումներով:

Ստորեւ կու տանք առաջին արձագանքները հայ եւ օտար անձերու, ինչպէս նաեւ իտալական ձայնասփիւտին կրկին հաղորդաղբութեան:

«Բազմավեպ»ի խմբագրութիւնը անխառն հրճուանքով եւ խանդավառ ծափահարութեամբ կ'ողջունէ ժրաջան վաստակաւոր Հ. Ղեւոնդ Վ.ի մեծ եւ յաւերժական յիշատակի արժանի հայ երաժշտական կոթողը, եւ թարգման կը հանդիսանայ Մխիթարեան Միաբանութեան եւ համօրէն ազգին խորին երախտագիտութեան եւ անվերապահ դնահատութեան հանդէպ իրեն, մաղթելով սրտադին որ վաղընդփոյթ աւարտի տպագրական մեծածախս եւ համբերատար գործը, եւ մեզի հետ համօրէն աշխարհ վայելէ հայ երգը՝ ի պարծանս Ազգին եւ Եկեղեցւոյ:

Կը խնդրեմ որ համիք յայտնել իմ անկեղծ շնորհաւորութիւններս, Հ. Ղեւոնդ վ. ին որ գիտցած է տպագրութեամբ լոյս ընծայել ամենակարեւոր հաւաքածոն հայկական շարականներու, որոնք իսկապէս արուեստի գործեր են:

Հանեցէք ընդունիլ եւն....:

Ձերդ անձնուէր

ԷՄՄՍ. ՃԻԱՐՏԻՆՍ. ՔԱՍՍԷԼԼՍ.

Հոռիմ. 4 Յունուար 1953

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐ

ՁԱՅՆԱԳՐՈՒԱԾ Հ. ՂԵՒՈՆԴ Վ. ՏԱՅԵԱՆԷ

Վենետիկի Ս. Ղազարու վանքին հայկական տըպարանը ձեռնարկած է հայ եկեղեցւոյ շարականներու հրատարակութեան, ձայնագրուած երոպական մօթագրութեամբ, Ս. Ղազարու Մխիթարեան Միաբանութեան միաբան՝ Հ. Ղեւոնդ վ. Տայեանէ:

Այս ընդարձակ հաւաքածոն (12 հատոր), պիտի ամփոփէ հայ եկեղեցւոյ ծիսական տարուան բոլոր շարականները, որոնք փոխանցուած են մեզի հայկական վանքերէն, բերանացի աւանդութեամբ. Սերատիոյ Սուրբ Նշանէն, Էրզրումի Կարմիր վանքէն, եւ Սեւանի ու Էջմիածնի վանքերէն, եւ պահուած Ս. Ղազարու Մայրավանքին մէջ:

Այս շարականներուն պիտի աւելան իբր տարբերակներ, ուրիշ ընտրեալ շարականներ ալ որոնք կ'երգուին ցայսօր հայ եկեղեցիներու մէջ ինչպէս նաեւ ստեղծներ, մեներգ-մեղեդիներ, տաղեր:

Այս հոյակապ գործին նախարանը, օժտուած հեղինակին պատմական ու տեսական յատուկ ուսումնասիրութեամբ մը, պիտի կազմէ ամբողջական շարքին առաջին հատորը, որ լոյս պիտի տեսնէ աւելի ուշ, որովհետեւ հրատարակչները լաւագոյն նկատած են նախ չորրորդ հատորը հրատարակ հանել:

Այս չորրորդ հատորը որ ներկայիս կը հրատարակուի, կը պարունակէ Աւագ շաբթու շարականները, եւ օժտուած է հայկական այբուբենի համապատասխանող լատիններէն կամ իտալերէն հընչումներով. ունի նաեւ ձայնանիշերու յատուկ ցուցակ մը: Հատորը բաղկացած է երեք պրակներէ. ա) Կանոն Ղազարու Յարութեան, բ) Կանոն Ծաղկազարդի կիրակիէին, գ) Կանոն Դոնքացիէի: Յաջորդաբար լոյս պիտի տեսնեն Աւագ Բշ. էն մինչեւ Զատիկի կանոնները, ամբողջացնելով Գ. Հատորը:

Հայ եկեղեցական երգերու մասնաշատուկ ներբերանները յաճախ որոշ դժուարութիւն կը ներ-

կայացնեն իրենց մեղեդիական գծերը նշգրիտ կերպով բիրեղացնելու, եւ կը պահանջեն շատ ընդարձակ կիրարկում մը քառորդ ձայներու:

Բարեբախտաբար կարգ մը երգիչներ եւ նուագածուներ բնագոյով իսկ կը մղուին ձայնը անըզ-գալիօրէն բարձրացնելու կամ իջեցնելու ըստ հարկին. այսինքն՝ ըստ դիրքին որ ձայնը կը գըրաւէ ներդաշնակութեան մէջ, կամ երբ գործիական ընկերակցութիւն չկայ, ըստ մեղեդիին, ձայնաստիճանին, *mode*-ին եւ արտայայտութեան պահանջին:

Արդէն 1877-ին Հ. Յակոբոս վ. իսովերտեմց, անդամ Ս. Ղազարու Միաբանութեան ու ձեռնարանին, կ'ըսէր - «... համոզուած եմ որ հայկական ձայնագրութեան ձեւը ի վերջոյ տեղի պիտի տայ իրեն ընդդիմադիր երոպական ձայնագրութեան... քէնէ ալս վերջին դրութիւնն ալ, հակառակ իր բոլոր առաւելութիւններուն, անկարող ըլլալ հաւատարիմ կերպով արտայայտելու բոլոր եւ այլազան նրբերանգները հայկական կամ արեւելեան երաժշտութեան, կը յուսամք սակայն որ մեր ազգակից արուեստագէտները՝ վերջնականապէս որդեգրելով երոպական ձայնագրութեան դրութիւնը, *փոքրիկ բարեփոխութիւններով միայն* պիտի յաջողին գոհացում տալու արեւելեան երաժշտութեան բոլոր պահանջներուն» (Ստորագրածումը մեզմէ է):

Այսօր Հ. Յակոբոս իսովերտեմցի փափաքները իրականացած են շնորհիւ երաժշտական այն ձայնանիշերու դրութեան, գործածուած Հ. Ղեւոնդ վ. Տայեանէ եւ վաւերացուած ժամանակակից մեծ երաժշտագէտներէ, ինչպէս են Օ. Ռէյսֆիլի, Ֆ. ՄԱԼԻՓԻԷՐՈՅ, Է. ՔԱԼԱԼԻԷՐԻ, ՇԱՐԼ ՄԻԿԵՆ, եւ դեռ երոպական զանազան կանառներու կողմէ:

Հ. Ղեւոնդ վ. Տայեանի դրութիւնը ունի երեք ձայնանիշեր՝ ձայնը բարձրացնելու համար. այսպէս *ճոնէզիս* (+1/4 ձայն), *տիէզիս* (+2/4), եւ *թրիէզիս* (+3/4): Նմանապէս երեք ձայնանիշեր՝ իջեցնելու համար ձայնը. այսպէս *պէմուէթ* (-1/4 ձայն), *պէմու* (-2/4), եւ *պէմուռն* (-3/4): Ասով երգիչներն եւ որոշ նուագողներ պիտի կարենան ո'չ միայն հաւատարմօրէն, այլ նաեւ անքերի եւ կատարեալ կերպով արտայայտել հայկական եղանակներու իմաստը նկարագրել:

Առանց երկար մեկնաբանութիւններու եւ բնագոյնապէս իրարմարմարութիւններու մէջ քաղուելու՝ ըսեմք որ այս սրբազան երգերը մեզ կը դնեն բանաստեղծական եւ երաժշտական հագուազիտ եւ հմայիչ գեղեցկութեան մը առջեւ: Մերկացած չափազանցաւ խանդավառութեմէ, նոյնացած տխրանոյշ մեղեդիներով այս շարականները, լի եռանդով, համա-

կերպութեամբ, օժուրեամբ եւ առողջ իրապաշտութեամբ, զուգուած կրօնական խորհրդապաշտութեան հետ, նշանաւոր են նուրբ քնարականութեամբ մը որ դրոշմուած խանդաղատամբով, ցաւագին սլացով, բարեպաշտիկ վերացումով եւ յուզումով, անոնց կը հաղորդէ գերազանց արտայայտութիւն մը ամփոփութեան եւ ճանդորութեան:

Ինչ որ շատ յատկանշական է՝ այն է որ հայ եկեղեցւոյ շարականներուն մէջ ծանօթ կամ անծանօթ հեղինակներու ներշնչումը կը նոյնանայ ցեղային եւ ազգային ներշնչումներու հետ, ինչ որ յայտնի ապացոյցն է հայ եկեղեցւոյ եւ ժողովրդեան անփակտելի միութեան:

Հ. Ղեւոնդ վ. Տայեան իր երկափորութեամբ կը բերէ հայ եկեղեցւոյ երաժշտական պատմութեան մեծ մասնագէտի մը ձեռնհասութիւնը: Անոր հմտութիւնը այս մարզին մէջ շատ ընդարձակ է: Իր գործերուն հաստատ բնոյթը, անոնց վերլուծական վստահութիւնը կը տեսնուին ամէն տղի եւ ամէն նախադասութեան մէջ: Հագուազիտ է որ այսօր հմուտ աշխատութիւն մը - համա-դրութիւն խոր պրպտութիւններու - ներկայացուած ըլլալ այսօր մերձեցաւ եւ գործնական ձեւով: Մեր շնորհաւորութիւնները հեղինակին, որուն խորապէս երախտագէտ ենք: Ասով կը կարծենք բարգամն ըլլալ զգացումներուն հայ երաժշտութեան բոլոր սիրահարներուն, որոնց գրադարանները պիտի չուշանան «նոյնանալու այս բանկագին երկով:

ՀԱՅ ԳԱՆԱԹԱՐԵԱՆ
Պրիւքսէլ 2 Յունուար 1953

ԱՅՍՈՐ «Ce jour» (Փարիզ)
(Օրաթիւթ) 18-19 Յունուար 1953

«Paroisse et Liturgie» թիւթէթ
(Պրիւքսէլ, թ. 2. 1953)

Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը... կ'աւետէ հրատարակութիւնը Հայ շարակնոցին: Ասիկա իրենց առաքելութեան մեծագոյն գործն էր մէկը պիտի ըլլայ, քանի որ մասնագէտ են հայ ծէսին ուսումնասիրութեան եւ հրատարակութեան մէջ: Ամբողջութեամբ պիտի ներկայացնէ 12 հատոր՝ իւրաքանչիւրը հարիւր էջերէ:

Չորրորդ հատորի երեք պրակներն են որ լոյս տեսած են: Հեղինակը մեղեդիները ներկայացուցած է արդի խաղաղութեամբ...

Նման գործի մը ծիսական յայտնի կարեւորութեմէն գալով՝ պիտի նշենք հաւատարապէս անոր ե-

րաժշտական կարեւորութիւնը. հայ շարականները մինչեւ այսօր պահուած էին գլխաւորապէս բերանացի աւանդութեամբ. առաջին անգամ է որ այս երգերուն քիչ մը ընդհանրացած վերածումը կատարուած է արդի խաղաղութեամբ:

Հեղինակը ունի բոլոր երաշխիքները որ կարեւոր են մեղեդիին նշգրիտ ներկայացման, այսու կատարելով նաեւ պահպանողական գործ մը որ կարեւոր է:

Պիտի մաղթենք որ ան գործը յաջողութեամբ աւարտէ:

«Gazzettino Padano» (Միլանէն) ծայնասփոսած
է հետեւեալը՝ 16 Փետր. 1953-ին.

Բացառիկ գործ մը, պտուղ քառասունհալ աշխատանքի, աւարտած է այս օրերս Մխիթարեան Հայրէ մը, բնակիչ կարողիկէ Հայաստանի այն փոքրիկ մայրաքաղաքին որ Ս. Ղազարու կըրգեակն է, հեշտալի ովասիս հաւատքի եւ մշակոյթի՝ վենետիկեան լեակի դիւքանքին մէջ:

Արդարեւ Հ. Ղեւոնդ վ. Տայեան վերջերս աւարտած է խաղաղութիւնը ընդարձակ հայ շարակնոցին, այսինքն ամբողջութեամբ հին երգերու, հովուերգութիւններու, հայրենաբազմիկ մեղեդիներուն իր հալածուած ժողովրդեան, որ գեղած եւ քաղցամած է երգով բոլոր արցունքները բաժնի դնել դարերու հալածանքներու եւ մահառումներու մէջ: Հ. Տայեանի ընդարձակ գործը սահմանուած է ի նպաստ պահպանելու քրիստոնէութեան ժառանգութեան՝ Հայկ. եկեղեցւոյ բոլոր սրբազան երգերը մինչեւ մեր օրերը հասած բերանացի աւանդութեամբ:

Արդարեւ Սերատացի Մխիթար Արքեպիսկոպոս որ երկուուկէս դար առաջ հիմնելով Ս. Ղազարու հայկական Միաբանութիւնը, աւանդեց իր աշակերտներուն երգերը գոր սորված էր իր ծըննդավայրի վանքերուն մէջ: Սերունդէ սերունդ մինչեւ մեր օրերը հասած սրբազան շարականները:

Այս դարու սկիզբները, ճիշտ 1916-ին, այն աւանդուած երկուսարդ Հ. Ղեւոնդ Տայեանը ձեռք գրկաւ այն գործին՝ որուն պիտի նուիրէր իր ամբողջ կեանքը:

Իր շարականները կը պարունակեն նաեւ հին ստեղծները - մեներգի մեղեդիներ - ընծայուած երեւի Պապ Համբարձում Լիմոնեանի, որ հրաւրուած էր հայ արդի խաղաղութեան:

Ամբողջութեամբ կը կազմեն 3000-էն աւելի խիտ խաղաղութեամբ էջեր:

RAI (Radio Italiana)

ՏԱՍՆԸ ՀԻՆԳ ԳԱՐՈՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ
Ձայնագրում եւ յետոյ ձայնափողում Հոմէն՝
Իտալական Ձայնափողով, 29 Մարտի գեղերը
(1953) «Աշխարհի ձայներ» (*Voci del mondo*)
տիպոգրֆին տակ: Նիւթը կազմակերպւած է որ-
պէս տեսակցութիւն Ս. Ղազարի մէջ՝ **Eugenio**
Ottolenghi-ի հետ, որ խօսակէն է ձայնափող-
մին:

(Կը լսուի պատարագի «Սուրբ, Սուրբ»ը, յետոյ
կը մեղմանայ խորքին մէջ): Ապա խօսակէր:

Խմբերգը «Սուրբ, Սուրբ»ի գործերգին վեցնե-
կոյ Ս. Ղազար կղզիի հայ պատանիները, մասն է
հայ շարականներուն՝ որոնց հրատարակութիւնն
սկսած վերջերս Միտիքարեան վարդապետը Հ. Ղե-
ւոնդ Տայեան՝ յետ զանոնք վերածելու արդի ե-
րաժշտական խաղաղութեան: Այս ոճով առ յա-
ւէտ եւ խղճամիտ հաւատարմութեամբ պիտի
պահպանուին ինքնատիպ շարականներն ու մեղե-
դները Հայկական եկեղեցւոյ, ինչ որ ժառան-
գութիւնն է համայն քրիստոնէութեան, մինչեւ
մեր օրերը բերանացի աւանդուած սերունդէ սե-
րունդ:

(Դարձեալ «Սուրբ, Սուրբ»ի վերջին մասը «ով-
սանա» ու կը մարի): Կը շարունակէ խօսակէր:

Հսկայ աշխատութիւնը չէր կրնար խորհուիլ եւ
իրագործուիլ ուրիշ ոչ մէկ տեղւոյ մէջ բայց եթէ
այս Ս. Ղազար կղզեակին մէջ, նկարչական ան-
կիւն Արեւելիի՝ վեցնեկոյ լեակի ծոցին մէջ,
ընդմէջ Ս. Գեորգի եւ Լիտոյի: Երկուփուլէս դա-
րերէ ի վեր Ս. Ղազարը, պանդուխտ Հայ ժողո-
վորդին մշակութային փոքրիկ մայրաքաղաքը,
նշանաւոր է բոլոր աշխարհի մէջ իր Միտիքարեան
վանքով, իր քանդաքանով, գրադարաններով,
բազմալեզուեան տպարանով, բառակիրով, պար-
տէզով, գեղահայեացով, եկեղեցիով: Այստեղ կը
կատարուին արարողութիւնները հայկական երա-
պուրիչ ծէսով, կ'արձագանգեն հանդիսաւոր եր-
գերը, ինչպէս խաղաղութեան այս երգը:

(«Տէր ողորմեա», յետոյ մեղմանալով՝ իրրիւ
խորք): Դարձեալ կը շարունակէ խօսակէր:

Բայց ահա Հ. Ղեւոնդ Տայեան, Հայկական սըր-
բազան երգերու ամէնէն երեւելի մասնագէտը: Նա
Ս. Ղազար եկած է փոքր Ասիոյ իր ծննդավայրէն
1900ին, երբ դեռ փոքր պատանի մ'էր: Այժմ 68
տարու է, եւ իր ամբողջ կեանքը նուիրած է իր
նախադրած ուսումնասիրութեան: Միջառնակ,
գէմքը շրջանակուած սպիտակ ցանցաւ մօրուփով,

սեւ ու վառվառն աչքեր լայն նակատին ներքեւ,
նա իր խոր հմտութեան հետ ունի համբերութիւն
եւ սիրալիր է:

— Ե՞րբ սկսած էք Ձեր խաղաղութեան աշխա-
տանքը Ս. Ղազարի մէջ:

— Սկսած եմ 1916-ին, եւ այս գրերէ 40 տա-
րիներուն (գործը բոլորովին ամբողջացուցած չեմ)
3000-էն աւելի էջեր լեցուցած եմ խիտ խաղաղու-
թեամբ: Երբ հրատարակութիւնը աւարտի, ամ-
բողջ գործը պիտի ձեւանայ 12 հաստափոր հա-
տորներէ, ընդամենը 4-5000 մեծադիր էջերով:

— Կրնա՞ք համառօտիւ մեզի բացատրել, Հ.
Տայեան, Հայ շարականի կարեւորութիւնը:

— Ժամագրքին հետ հոն կը բովանդակուին հայ
ծէսի բոլոր շարականները իրենց զանազան փոփո-
խակներով. հովուերգութիւն, յաղթական երգեր,
քաղմանական եւ ուրիշ խմբերգներ. եւ դեռ կան
ստեղծեր, որ մեներգներ են (կը լսուի խորքին
վրայ «ԲԱՐԵԽՕՍՈՒԹԵԱՄԲ ՄՕՐ ՔՈ ԵՒ ԿՈՒՄԻ»
շարականը): Հնագոյն մեղեդիները որոնք կ'երգը-
ւէին վերին Հայաստանի մէջ՝ մինչեւ Ե. դար կը
հասնին, բայց ուրիշներ ալ աւելցած են հետզհե-
տէ մինչեւ 1400 թուականը. բոլորն ալ բերանացի
աւանդուած զանազան գաղութներու կեդրոններուն
հայ վանքերուն մէջ, Կիլիկիա, Պարսկաստան,
Փոքր-Ասիա, Լեհաստան եւ այլուր:

— Հայ ինքնատիպ երաժշտութեան այս ծաւա-
լումով կրնա՞ք ըսել թէ հասարակաց երաժշտա-
կան ժառանգութիւնը կը հարստանայ:

— Անկասկած: Նախ անոր համար որ հաստատե-
ցինք քանկագին ժառանգութիւն մը որ օրէ օր
կրնար կորսուիլ չնախատեսուած պատահարներու
պատճառով: Եւ յետոյ այս մեր կրօնական ու ազ-
գային ժառանգութիւնը, վերջապէս ամէնուն
մատչելի դարձած, աղբիւր մը պիտի ըլլայ ներ-
շնչումի, տեսակ մը «բովք միջիջներու», համե-
մատ շատ մը երեւելի երգահաններու բացատրու-
թեան:

— Լսած եմք, Հ. Ղեւոնդ, թէ դուք էք նաեւ
գործող քարգմանը այս երգերու. մեզի ըսած են
թէ դուք «Ս. Ղազարի սոխակն էք»: Կը հանի՞ք
մեներգի նմոյշ մը տալ մեզի՝ մեր ունկնդիրնե-
րուն համար:

— Նախընտրած պիտի ըլլայի որ այս առիթը
փառն տարի առաջ հանդիպած ըլլար: Սակայն եւ
այնպէս սիրով պիտի երգեմ «Մեծացուցէ» մը
որ կը սկսի.

«Ուրախ լեր մայր լուսոյ Մարիամ
երկիր բանաւոր արեգական օրաբան»

(Մեներգ «Մեծացուցէ»):

«ԲԱԶՄԱՎԵՂ»-Ի ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՍԳԱԿԻՅ ՀԱՄՕՐԷՆ ՀԱՅ ԱԶԳԻՆ

ԱՄԵՆԱԽՈՐԻՆ ՅԱՌՈՎ ԿԱՐԶԱՆԱԳՐԷ

ԱՆԴԱՐՄԱՆԵԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏԸ

Ա. Կ. Ա. Գ. Ե. Մ. Կ. Ո. Ս.

ՀՐԱԶԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆԻ

Ծն. Կ. Պոլիս, 8 Մարտ 1876 Վիեն. Երեւան, 16 Ապրիլ 1953

ՈՐ ԱԻԵԼԻ ՔԱՆ ԿԷՍ ԴԱՐ

ՅԱՐԱՏԵԻ ՈՒ ԿԱՆՈՆԱԻՈՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔՈՎ

ԱՆԸՆԿՃԵԼԻ ԿԱՄՔՈՎ ՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒՄՈՎ

ՊԵՂԵՅ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԹԱՔՈՒՆ ԳԱՆՁԵՐԸ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԵՅ ԱՆՈՐ ԱՐՄԱՆՆԵՐՆ ՈՒ ԾԱԳՈՒՄԸ

ՀԱՄԵՄԱՏԵՅ ԶԱՅՆ 500 ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՈՐ ԻՐ ԼԵԶՈՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՆՄՐՅԵԼԻ ՏԱՂԱՆԴՈՎ

Է ԵՒ ԿԸ ՄՆԱՅ

ՀԱՅ ԱԶԳԻՆ ԵՒ ԲՈՎԱՆԴԱԿ ԼԵԶՈՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ
ԱՄԷՆԵՆ ՄԵԾ, ԱՄԷՆԵՆ ԲԵՂՈՒՆ ԵՒ ԱՄԷՆԵՆ ԱՐԴԻՒՆԱՇԱՏ

ՎԱՍՏԱԿԱԻՈՐԸ

ՈՐՈՒՆ ՀՈՅԱԿԱՊ ԳՈՐԾԵՐԸ ԿԸ ԿԱՆԳՆԻՆ

ՅԱԻԵՐԺԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐԶԱՆ

ԻՐ ԱՆՈՒԱՆ ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ

